

คู่มือการปฏิบัติงานตรวจก่อนตัด (ตรวจเปอร์เซ็นต์น้ำหนักเนื้อแห้งของทุเรียน)
ตามมาตรการควบคุมป้องกันและแก้ไขปัญหาทุเรียนด้อยคุณภาพ (ทุเรียนอ่อน) ออกสู่ตลาด
ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๗

สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี

๑. หลักการและเหตุผล

จังหวัดจันทบุรี เป็นแหล่งผลิตทุเรียนที่สำคัญของประเทศ จากการประชุมการจัดทำข้อมูลเอกภาพ (ข้อมูลประมาณการผลผลิตไม้ผลภาคตะวันออก) ครั้งที่ ๒/๒๕๖๗ เมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๗ โดยคณะทำงานย่อยเพื่อพัฒนาระบบข้อมูลและโลจิสติกส์ภาคตะวันออก จังหวัดจันทบุรีมีเนื้อที่ปลูกทุเรียนทั้งหมด ๔๓๗,๙๑๓ ไร่ เนื้อที่ปลูกที่ให้ผลแล้ว ๒๙๕,๒๗๓ ไร่ และคาดว่าจะมีปริมาณผลผลิตรวม ๕๖๑,๙๐๕ ตัน โดยจะเริ่มมีผลผลิตออกสู่ตลาด ตั้งแต่ปลายเดือนกุมภาพันธ์จนถึงเดือนกรกฎาคม ซึ่งจังหวัดจันทบุรีเป็นแหล่งรับซื้อทุเรียนแหล่งใหญ่ที่สุดของประเทศ มีโรงคัดบรรจุที่ขึ้นทะเบียน GMP จำนวน ๘๐๑ ราย จากจำนวนโรงคัดบรรจุที่เพิ่มขึ้น แสดงให้เห็นถึงปริมาณการส่งออกทุเรียนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดการแข่งขันในการรับซื้อทุเรียนมากขึ้น และส่งผลให้ราคาทุเรียนที่เกษตรกรขายนั้นปรับตัวสูงขึ้น อย่างต่อเนื่อง ในปัจจุบันรูปแบบการซื้อขายทุเรียนได้เปลี่ยนแปลงไป เกษตรกรนิยมขายทุเรียนแบบเหมาสวนให้กับโรงคัดบรรจุ (ล้ง) เป็นหลัก โดยมีการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้าผ่านนายหน้าหรือผู้รวบรวม และมีการตกลงราคาทำสัญญาซื้อขายตั้งต่อก่อนที่จะเก็บเกี่ยวผลผลิต อย่างไรก็ตาม การซื้อขายผลผลิตทุเรียนในลักษณะนี้มีแนวโน้มจะเป็นโครงสร้างการตลาดแบบผูกขาดมากขึ้น โดยผู้ซื้อที่มีการเข้าไปติดต่อโดยตรงที่สวนเพื่อทำสัญญาตกลงซื้อขายกับเกษตรกรด้วยตนเอง และมีการจัดการเองตั้งแต่เก็บผลผลิต รวบรวม บรรจุ ขนส่ง ครบวงจร ในขณะที่เคยกันพบว่ามีทุเรียนอ่อนออกสู่ตลาดจากการตัดเหมาสวน ซึ่งหากปล่อยให้เกิดการบริหารจัดการในลักษณะนี้ ในระยะยาวอาจทำให้การผลิตและการตลาดของสินค้าทุเรียนไทยเสียหายได้

ในการควบคุมป้องกันและแก้ไขปัญหาทุเรียนด้อยคุณภาพ (ทุเรียนอ่อน) ออกสู่ตลาดนั้น เกษตรกรมือตัด ล้ง และผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ควรต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ซึ่งในการควบคุมและป้องกันทุเรียนด้อยคุณภาพ (ทุเรียนอ่อน) ออกสู่ตลาด ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น จำเป็นต้องมีการพัฒนารูปแบบเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย คือ เกษตรกร มือตัด ล้ง และผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างทั่วถึงและครอบคลุม รวมถึงมีการจัดระบบกลไกที่ควบคุมและสนับสนุนการปฏิบัติให้ครอบคลุมในทุกมิติ ทั้งในแหล่งผลิต โรงคัดบรรจุ (ล้ง) และตลาดค้าส่งในประเทศ ซึ่งจะช่วยให้การควบคุมและป้องกันทุเรียนด้อยคุณภาพ (ทุเรียนอ่อน) ออกสู่ตลาดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งจากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่า การควบคุม และป้องกันทุเรียนด้อยคุณภาพ (ทุเรียนอ่อน) ออกสู่ตลาดของจังหวัดจันทบุรี ด้วยการตรวจเปอร์เซ็นต์น้ำหนักเนื้อแห้งของทุเรียนได้ประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง แต่การดำเนินงานยังไม่มีปฏิบัติในวงกว้างมากนัก กล่าวคือ ยังอยู่ในวงจำกัดเฉพาะบางช่วงเวลา และบางกลุ่ม ในส่วนเจ้าหน้าที่และชุดปฏิบัติการเฉพาะกิจ ยังขาดประสบการณ์ ทักษะและความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน ดังนั้น เพื่อให้การควบคุมและป้องกันทุเรียนด้อยคุณภาพ (ทุเรียนอ่อน) ในแหล่งผลิต ตามมาตรการควบคุมและป้องกันทุเรียนด้อยคุณภาพ (ทุเรียนอ่อน) ออกสู่ตลาดของจังหวัดจันทบุรี เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีทิศทางการทำงานที่ชัดเจน จังหวัดจันทบุรี จึงได้กำหนดมาตรการควบคุมในแหล่งผลิต ด้วยการตรวจก่อนตัด (ตรวจเปอร์เซ็นต์น้ำหนักเนื้อแห้งของทุเรียน) อันจะเป็นอีกหนึ่งกลไกที่ใช้ในการควบคุมและสนับสนุนการปฏิบัติงาน เพื่อให้การควบคุมและป้องกันทุเรียนด้อยคุณภาพ (ทุเรียนอ่อน) ออกสู่ตลาดในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ในส่วนของการดำเนินการตรวจก่อนตัด (ตรวจเปอร์เซ็นต์น้ำหนักเนื้อแห้งของทุเรียน) จังหวัดจันทบุรี ได้มอบหมายให้เป็นบทบาทและภารกิจที่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี โดยให้มีการจัดตั้งจุดบริการตรวจก่อนตัด จัดตั้งชุดปฏิบัติการเฉพาะกิจตรวจก่อนตัด และให้บูรณาการภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้าร่วมในการปฏิบัติงาน ดังนั้น จึงได้จัดทำคู่มือปฏิบัติงานตรวจก่อนตัด (ตรวจเปอร์เซ็นต์น้ำหนักเนื้อแห้งของทุเรียน) ตามมาตรการควบคุมและป้องกันทุเรียนด้อยคุณภาพ (ทุเรียนอ่อน) ออกสู่ตลาด เพื่อให้ผู้ปฏิบัติมีความเข้าใจในขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

๒. วัตถุประสงค์

เพื่อใช้เป็นคู่มือในการปฏิบัติงานตรวจก่อนตัด (ตรวจเปอร์เซ็นต์น้ำหนักเนื้อแห้งของทุเรียน) เพื่อให้บริการตรวจเปอร์เซ็นต์น้ำหนักเนื้อแห้งของทุเรียน ตามมาตรการควบคุมและป้องกันทุเรียนด้อยคุณภาพ (ทุเรียนอ่อน) ออกสู่ตลาดในแหล่งผลิตของจังหวัดจันทบุรี

๓. กลุ่มเป้าหมาย

๑. เจ้าหน้าที่ชุดปฏิบัติการเฉพาะกิจตรวจก่อนตัด
๒. เกษตรกร
๓. มือตัดทุเรียน
๔. โรงคัดบรรจุ (ล้าง)

๔. ระยะเวลาการปฏิบัติ

วันที่ ๑ มีนาคม - ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๗

๕. การเตรียมการก่อนการให้บริการตรวจก่อนตัด (ตรวจเปอร์เซ็นต์น้ำหนักเนื้อแห้งของทุเรียน)

๑. สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี จัดทำคำสั่งและประกาศจังหวัดจันทบุรีที่เกี่ยวข้องในมาตรการควบคุมและป้องกันทุเรียนด้อยคุณภาพ (ทุเรียนอ่อน) ออกสู่ตลาด ในฤดูกาลผลิต ปี พ.ศ. ๒๕๖๗ คู่มือการปฏิบัติงาน

๒. สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี จัดประชุมคณะทำงานตรวจก่อนตัด ระดับจังหวัด เพื่อวางแผนการดำเนินงานฯ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ชุดปฏิบัติการเฉพาะกิจตรวจก่อนตัดในพื้นที่เข้าใจในหลักเกณฑ์ และสามารถปฏิบัติงานตามขั้นตอนได้อย่างถูกต้อง และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

๓. สำนักงานเกษตรอำเภอ จัดประชุมคณะทำงานตรวจก่อนตัด ระดับอำเภอ เพื่อวางแผนการดำเนินงานฯ ในภาพรวมของจังหวัด และเพื่อให้คณะทำงานตรวจก่อนตัด ระดับจังหวัดและอำเภอ เข้าใจในแนวทางการดำเนินงาน และสามารถปฏิบัติงานตามขั้นตอนได้อย่างถูกต้อง และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

๔. สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี ร่วมกับสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ ๖ จัดอบรมการตรวจเปอร์เซ็นต์น้ำหนักเนื้อแห้งของทุเรียน ให้แก่ชุดปฏิบัติการเฉพาะกิจตรวจก่อนตัด เพื่อให้พร้อมสำหรับการให้บริการในพื้นที่

๖. สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี และสำนักงานเกษตรอำเภอ จัดทำแผนปฏิบัติงานการให้บริการตรวจก่อนตัด (ตรวจเปอร์เซ็นต์น้ำหนักเนื้อแห้งของทุเรียน) ในพื้นที่ พร้อมทั้งวางแผนจัดอัตรากำลังเข้าปฏิบัติงานในแต่ละจุด

๗. สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี และสำนักงานเกษตรอำเภอ ประชาสัมพันธ์จุดให้บริการตรวจก่อนตัด (ตรวจเปอร์เซ็นต์น้ำหนักเนื้อแห้งของทุเรียน) ให้ส่วนราชการ ภาคีเครือข่าย เกษตรกร มือตัดทุเรียน โรงคัดบรรจุ (ล้าง) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ผู้นำเกษตรกร ฯลฯ เพื่อสร้างการรับรู้และเข้าใจในขั้นตอนการปฏิบัติ

๖. การให้บริการตรวจก่อนตัด (ตรวจเปอร์เซ็นต์น้ำหนักเนื้อแห้งของทุเรียน)

๑. กำหนดการเก็บเกี่ยวทุเรียน

จังหวัดจันทบุรี ประกาศกำหนดวันเก็บเกี่ยวทุเรียน ประจำปี ๒๕๖๗ เพื่อเป็นการเริ่มต้นเข้าสู่ฤดูกาลเก็บเกี่ยวทุเรียนในแต่ละสายพันธุ์ ดังนี้

๑. พันธุ์กระดุม	วันที่ ๑๕ เมษายน ๒๕๖๗
๒. พันธุ์ชะนี และพันธุ์พวงมณี	วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๗
๓. พันธุ์หมอนทอง	วันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๗

๒. การกำหนดเปอร์เซ็นต์น้ำหนักเนื้อแห้งของทุเรียน

จังหวัดจันทบุรี ได้กำหนดระดับความแก่ของทุเรียน ด้วยการวิเคราะห์เปอร์เซ็นต์น้ำหนักเนื้อแห้งของทุเรียน โดยใช้เกณฑ์กำหนดน้ำหนักเนื้อแห้งของทุเรียน ของสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ มกษ. ๓-๒๕๕๖ มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง ทุเรียน ซึ่งกำหนดน้ำหนักเนื้อแห้งของทุเรียนที่เหมาะสมสำหรับการบริโภคในแต่ละสายพันธุ์ ดังนี้

๑. พันธุ์กระดุม	มีน้ำหนักเนื้อแห้งขั้นต่ำ ๒๗ เปอร์เซ็นต์
๒. พันธุ์ชะนี	มีน้ำหนักเนื้อแห้งขั้นต่ำ ๓๐ เปอร์เซ็นต์
๓. พันธุ์พวงมณี	มีน้ำหนักเนื้อแห้งขั้นต่ำ ๓๐ เปอร์เซ็นต์
๔. พันธุ์หมอนทอง	มีน้ำหนักเนื้อแห้งขั้นต่ำ ๓๒ เปอร์เซ็นต์

ถ้าเปอร์เซ็นต์น้ำหนักเนื้อแห้งของทุเรียนต่ำกว่านี้ ถือว่าเป็นทุเรียนด้อยคุณภาพ (ทุเรียนอ่อน)

๓. สถานที่หรือจุดที่ให้บริการตรวจก่อนตัด (ตรวจเปอร์เซ็นต์น้ำหนักเนื้อแห้งของทุเรียน)

- สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี
- สำนักงานเกษตรอำเภอ ทั้ง ๑๐ อำเภอ
- มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจันทบุรี
- มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตจันทบุรี
- จุดบริการตรวจก่อนตัดในพื้นที่ ตามที่จังหวัดจันทบุรีกำหนด

๔. ขั้นตอนในการปฏิบัติ

๔.๑ เกษตรกร/มือตัดทุเรียน นำตัวอย่างทุเรียนที่จะเก็บเกี่ยวหรือตัดในแต่ละสายพันธุ์ จากแปลงที่จะเก็บเกี่ยว มาตรวจก่อนตัดหรือก่อนเก็บเกี่ยวทุเรียนอย่างน้อย ๓ วัน ณ จุดบริการตรวจก่อนตัดในพื้นที่ตามที่จังหวัดจันทบุรีกำหนด (ตรวจเปอร์เซ็นต์น้ำหนักเนื้อแห้งของทุเรียน) โดยทุเรียนที่นำมาตรวจจะต้องมีสภาพสมบูรณ์ มีจำนวนพุ่มตั้งแต่ ๓ พุ่มขึ้นไป จำนวน ๑ ผล/แปลง/สายพันธุ์ ผลทุเรียนตัวอย่างที่นำมาตรวจต้องไม่มีร่องรอยการเปิดกรีด และตัดมาแล้วไม่เกิน ๒ วัน

๔.๒ เกษตรกร/มือตัดทุเรียน ขอรับแบบแจ้งความประสงค์ตรวจก่อนตัด กรอกข้อมูลให้ครบถ้วน และเป็นข้อมูลจริง หากตรวจสอบพบว่าข้อมูลดังกล่าวไม่เป็นจริงในภายหลัง จะถือว่าใบรับรองผลการตรวจที่จุดบริการตรวจก่อนตัดที่เกษตรกรไปขอรับบริการออกให้เป็นอันโมฆะ

๔.๓ เจ้าหน้าที่ประจำจุดบริการตรวจก่อนตัด (ตรวจเปอร์เซ็นต์น้ำหนักเนื้อแห้งของทุเรียน) แจกบัตรคิวตามลำดับก่อน - หลัง ของการยื่นแบบแจ้งความประสงค์ตรวจก่อนตัด

๔.๔ เจ้าหน้าที่ประจำจุดบริการตรวจก่อนตัด (ตรวจเปอร์เซ็นต์น้ำหนักเนื้อแห้งของทุเรียน) ทำการตรวจตามวิธีการและขั้นตอนการปฏิบัติของการตรวจเปอร์เซ็นต์น้ำหนักเนื้อแห้งของทุเรียน

๔.๕ หัวหน้าชุดปฏิบัติการในแต่ละจุดบริการ จะออกหนังสือรับรองผลการตรวจเปอร์เซ็นต์น้ำหนักเนื้อแห้งของทุเรียนให้กับเกษตรกร/มือตัดทุเรียน สำหรับใช้ประกอบการขนส่งทุเรียนที่เก็บเกี่ยวไปขายหรือส่งให้โรงคัดบรรจุ (ล้าง) หรือแสดงให้เจ้าหน้าที่ชุดปฏิบัติการตรวจสอบคุณภาพทุเรียน สวพ.๖ ตรวจสอบและลงชื่อกำกับใบรับรองผลฯ

๔.๖ ในกรณีที่ตัวอย่างทุเรียนที่นำมาตรวจเปอร์เซ็นต์น้ำหนักเนื้อแห้งของทุเรียน แล้วไม่ผ่านเกณฑ์กำหนดน้ำหนักเนื้อแห้งของทุเรียนที่กำหนดไว้แต่ละสายพันธุ์ ให้เว้นระยะเวลาอย่างน้อย ๓ วัน และต้องนำทุเรียนมาตรวจเปอร์เซ็นต์น้ำหนักเนื้อแห้งของทุเรียนอีกครั้ง ก่อนเก็บเกี่ยวอย่างน้อย ๓ วัน

๔.๗ หนังสือรับรองผลการตรวจเปอร์เซ็นต์น้ำหนักเนื้อแห้งของทุเรียน จะรับรองเฉพาะตัวอย่างทุเรียนที่นำมาตรวจเท่านั้น โดยเกษตรกร/มือตัด จะต้องสุ่มตัวอย่างทุเรียนที่เป็นตัวแทนของรุ่นที่จะเก็บเกี่ยวในแปลงนั้น ๆ มาตรวจ และหนังสือรับรองผลการตรวจเปอร์เซ็นต์น้ำหนักเนื้อแห้งของทุเรียนที่หัวหน้าชุดปฏิบัติการเฉพาะกิจในแต่ละจุดบริการออกให้ โดยจะมีอายุ ๑๐ วัน นับตั้งแต่วันที่นำทุเรียนมาตรวจ

๗. วิธีการตรวจเปอร์เซ็นต์น้ำหนักเนื้อแห้งของทุเรียน

๗.๑ วัสดุอุปกรณ์

- เตอบไมโครเวฟ
- เครื่องชั่งดิจิตอล (ทศนิยม ๒ ตำแหน่ง)
- มีด เขียง และจานกระดาษ

๗.๒ วิธีการตรวจเปอร์เซ็นต์น้ำหนักเนื้อแห้งของทุเรียน

๑) นำผลทุเรียนที่จะทำการตรวจ มาผ่าตามขวางในบริเวณส่วนกลางของผล แล้วหั่นเป็นแว่นหรือชิ้นหนาประมาณ ๒.๕ เซนติเมตร

๒) ตัดเนื้อทุเรียนตรงบริเวณสันพูจากทุกพู หั่นเป็นชิ้นเล็กๆให้ละเอียด แล้วคลุกเคล้าให้เข้ากัน

๓) นำจานกระดาษเปล่าเข้าอบในเครื่องไมโครเวฟด้วยไฟอ่อนให้แห้ง นาน ๒ – ๓ นาที หลังจากนั้น นำจานกระดาษเปล่าที่อบแล้วมาชั่ง และจดบันทึกน้ำหนัก

๔) ชั่งน้ำหนักเนื้อทุเรียนที่หั่นและคลุกเคล้ากันแล้ว จำนวน ๑๐ กรัม ใส่ในจานกระดาษที่ชั่งน้ำหนักไว้แล้ว

๕) นำเนื้อทุเรียนและจานกระดาษที่ชั่งน้ำหนักไว้แล้ว เข้าอบด้วยเครื่องไมโครเวฟ โดยใช้ความร้อนต่ำหรือปานกลางด้วยเวลาที่สม่ำเสมอ ครั้งละ ๒ – ๓ นาที แล้วนำมาชั่งน้ำหนัก ทำเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ จนกว่าน้ำหนักเนื้อทุเรียนจะคงที่ จากนั้นนำมาคำนวณหาเปอร์เซ็นต์น้ำหนักเนื้อแห้งของทุเรียน ดังนี้

$$\text{ร้อยละน้ำหนักแห้ง} = \frac{\text{น้ำหนักแห้งเนื้อ (กรัม)}}{\text{น้ำหนักสดเนื้อ (กรัม)}} \times ๑๐๐$$

๘. การรายงานผลการให้บริการตรวจก่อนตัด (ตรวจเปอร์เซ็นต์น้ำหนักเนื้อแห้งของทุเรียน) ประจำวัน

๑. สำนักงานเกษตรอำเภอ รวบรวมข้อมูลผลการแจ้งความประสงค์ตรวจก่อนตัดและผลการตรวจเปอร์เซ็นต์น้ำหนักเนื้อแห้งของทุเรียน จากจุดบริการตรวจก่อนทุกจุด เพื่อจัดทำรายงานต่อไป

๒. ส่งรายงานให้สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรีทุกวัน ก่อนเวลา ๑๘.๐๐ น.